

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Commentaria et disputationes scholastica in Summam D.
Thomae Aquinatis**

Nazarius, Johannes P.

Coloniae, 1621

Controversia Vnica. An æqualitas, similitudo & identitas, sint relatines
reales in diuinis.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-82303](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-82303)

natura, & sic dicitur magnitudo spiritalis: sicut dicitur magnus calor propter suam intensionem & perfectionem. Et ideo dicit August. * 6. de trin. quod in his quæ non mole magna sunt, hoc est, maius esse quod est melius esse. Nam melius dicitur quod perfectius est. Secundum autem attenditur quantitas virtualis in effectibus forme. Primus autem effectus forme est, esse. Nam omnis res habet esse secundum suam formam. Secundus autem effectus est operatio. Nam omne agens agit per suam formam. Attenditur igitur quantitas virtualis, & secundum esse, & secundum operationem. Secundum esse quidem, in quantum ea quæ sunt perfectioris nature, sunt maioris durationis. Secundum operationem verò, in quantum ea quæ sunt perfectioris nature, sunt magis potentia ad agendum. Sic igitur, vt Aug. * dicit in lib. de fide ad Petrum. Aequalitas intelligitur in patre & filio & Spiritu sancto, in quantum nullus horum aut præcedit æternitate, aut excedit magnitudine, aut superat potestate.

* ca. 1. ante med. 10. 3.

Ad secundum dicendum, quod ubi attenditur æqualitas secundum quantitatem virtutalem, æqualitas includit in se similitudinem, & aliquid plus: quia excludit excessum. Quacunque enim communicant in vna forma, possunt dici similia, etiam si inæqualiter illam formam participant, sicut si dicatur aer esse similis igni in calore. Sed non possunt dici equalia, si vnum altero perfectius formam illam participet. Et quia non solum vna est natura patris, & filij, sed etiam æque perfectæ est in vtroque: ideo non solum dicimus filium esse similem patri, vt excludatur error Eunomij, sed etiam dicimus æqualem, vt excludatur error Arii.

s. 9. a med.

Ad tertium dicendum, quod æqualitas vel similitudo dupliciter potest significari in diuinis, scilicet per nomina, & per verba. Secundum quidem quod significatur per nomina, mutua æqualitas dicitur in diuinis personis, & similitudo. Filius enim est equalis, & similis patri, & conuerso. Et hoc ideo: quia essentia diuina non magis est patris, quam filij. Vnde sicut filius habet magnitudinem patris, quod est esse eum æqualem patri: ita pater habet magnitudinem filij, quod est esse eum æqualem filio. Sed quantum ad creaturas (vt Dionys. * dicit 9. cap. de diu. no.) non recipitur conuersio æqualitatis, & similitudinis. Dicuntur enim causari similia causis in quantum habent formam causarum, sed non e conuerso, quia forma principaliter est in causa, & secundario in causato. Sed verba significant æqualitatem cum motu. Et licet motus non sit in diuinis, est tamen ibi accipere. Qui igitur filius accipit a patre, vnde est equalis ei, & non e conuerso, propter hoc dicimus quod filius coequalatur patri, & non e conuerso.

Ad quartum dicendum, quod in diuinis personis nihil est considerare nisi essentiam in qua communicant, & relationes, in quibus distinguuntur. æqualitas autem vtrumque importat, scilicet distinctionem personarum (quia nihil sibi ipsi dicitur equalis) & unitatem essentia, quia ex hoc personæ sunt sibi inuicem æquales, quia sunt vnus magnitudinis & essentia. Manifestum est autem, quod idem ad seipsum non refertur aliqua relatione reali. Nec iterum vna relatio refertur ad aliam per aliquam aliam relationem. Cum enim dicimus, quod paternitas opponitur filiationi, oppositio non est relatio media inter paternitatem, & filiationem. Quia vtroque modo relatio multiplicaretur in infinitum. Et ideo æqualitas & similitudo in diuinis personis non est aliqua realis relatio distincta a relationibus personalibus sed in suo intellectu includit & relationes distinguentes personas, & essentia unitatem. Et propterea magister dicit in 31. distin. primi sent. quod in his appellatio tantum est relatio

Sensus quasi.

EXDICTIS circa ordinem articulorum patet sensus quasi, quod sub forma questionis an est, aliarum duarum questionum materiam proponit, vide licet quomodo est, & quid est, & in responsionibus ad argumenta definit.

Forma Textus.

CONCL. est. Neceffe est ponere æqualitatem in diuinis personis. Probatur. Aequale dicitur quasi per negationem maioris & minoris: At non possumus ponere in diuinis personis aliquid maius & minus; ergo necesse est ponere æqualitatem in diuinis personis. Maior probatur ex Aristot. 10. Metaph. tex. 19. Minor autem probatur primo ex Boet. in lib. de Trinit. dicente eos differentia &c. Secundò ratione; quia, si esset aliqua inæqualitas in diuinis personis, non essent tres personæ vnus Deus: at hoc est impossibile: ergo. Probatur assumptum; quia si esset aliqua inæqualitas in diuinis personis, non esset in eis vna essentia; ergo non essent vnus Deus. Antecedens probatur: quia inæqualium non potest esse vna quantitas numero: at quantitas in diuinis non est aliud quam eius essentia; ergo, &c.

Expositio Textus.

ADVERTE primò conclusionem esse de fide, vt late probant hic recentiores, ac præsertim Ban. Zúmel. disp. 1. Mag. Porr. Mol. & Suar. lib. 2. de Trin. c. 15.

Secundò observa dictionem illam quasi positam in maiori; significat enim solam negationem excessus, non sufficere ad æqualitatem constitutendam, sed quantitatem esse necessariam in extremis, quæ dicuntur equalia. Nam, vt hic aduertit Cai. punctum neque maius est neque minus linea, cum nullam habeat quantitatem, nec tamen est æquale ob eandem causam, quia nimirum caret quantitate.

Tertio lege si placet, quæ late scribit Mol. disp. 1. de multiplici ratione quantitatis, quibus explicatur responsio S. D. ad primum.

Quarto circa responsiones ad secundum, & tertium vide, quæ notat hic Cai. pro earum defensione aduersus Aureolum: & Torres, in 2. p. comm. de relatione similitudinis, de qua multa diximus supra cum D. Thom. & Cai. quæst. 4. art. 3.

Eisdem responsiones explicant hic Mol. disp. 2. & Vasq. cap. 5.

CONTROVERSIA VNICA.

An æqualitas, similitudo & identitas, sint relationes reales in diuinis.

SCOTVS in 1. dist. 31. q. 1. & in quolib. q. 6. docet prædictas omnes relationes inter diuinas personas esse reales. Cuius sententiam late refert & tuetur Rada controu. 26. Comprehen-ditur autem eius sententia nouem propositionibus. Prima. Fundamentum remotum æqualitatis in diuinis est ipsa magnitudo, vel essentia, vel sapientia & similia: proximum verò est unitas eiusdem magnitudinis, non qualif-cunque, sed numeralis. Secunda. Ad relationem

Sententia Doctorum.

Ec 2

rea-

realem tria sufficiunt: Primum ut fundamentū sit reale & terminus realis: secundum ut extrema sint realiter distincta: tertium ut ex natura extremorum & fundamenti sequatur ipsa relatio absque opere intellectus. *Tertia eius propositio.* Aequalitas & similitudo præexigunt extrema realiter distincta. *Quarta.* Aequalitas diuina in suo conceptu formali, nec includit essentia, nec relationes originis, licet importet essentia fundamentaliter, relationes vero originis personales præexigunt. *Quinta.* Aequalitas importat in suo conceptu relationem aliquam alterius rationis a relationibus originis, secundum quam personæ constitutæ per relationes originis referuntur. *Sexta.* Aequalitas, similitudo & identitas, quæ est in diuinis inter diuinas personas, est ibi ex natura rei; & est realis relatio inter personas. *Septima.* Aequalitas, qua pater est æqualis filio, re ipsa distinguitur ab æqualitate, qua filius dicitur æqualis patri. *Octaua.* Iste relationes communes non distinguuntur realiter a relationibus originis, sed solum formaliter; & similiter nec inter se, loquendo de illis quæ sunt in eadem persona. *Vltima propositio.* Relatio æqualitatis inter diuinas personas, quæ in æternitate fundatur vel in potestate, non est realis sed rationis.

Aur. apud Capr. tria dicit. *Primum.* Aequalitas aut similitudo non fundatur super unitate quantitatis, aut qualitatis in creaturis. *Secundum.* Prædictæ relationes non sunt reales. *Tertium.* Aequalitas diuinarum personarum est relatio realis.

Dur. eadem diff. quamuis neget æqualitatem in diuinis esse relationem realem, affirmat tamen in creaturis esse realem.

Torr. in 3. par. commentarij affirmat relationes rationis, quamuis esse non possint sine ordine ad intellectum, esse tamen seclusa actu operatione intellectus creati: Et addit æqualitatem, qua filius est æqualis Patri & Spiritui S. esse quendam modum intellectualem, a quo denominatur eisdem æqualis: quo quidem modo sic se habet, ut possit concipi per istum conceptum relatiuum, æquale verè supponentem pro ipso ordine ad patrem & Spiritum sanctum & hunc modum esse extra intellectum. Quod idem affirmat de similitudine. Quam sententiam ut probabilem complectitur Mol. diff. 2.

S. Th. quem vniuersi sequuntur expositores, nedum nostrates, sed etiam extranei, negat hic & ubique relationes prædictas esse reales.

Resolutio.
Diff. & relationes in diuinis non esse reales ostenditur ex communi ratione fundamenti relationis realis, ex propriatione æqualitatis, ex conditionibus relationis realis, & ex fundamento æqualitatis in diuinis.

TAME Tamen communis illa relationis doctrina, quam tradit Arist. & explicant eius expositores in 5. Metaph. c. de ad aliquid, sit a nobis in hac Theologica questione supponenda: necesse tamen erit quatuor præcipua capita propositæ controuersie definitioni necessaria summa breuitate perstringere.

Primum est, quamlibet realem relationem formaliter sumptam præexigere causam, siue rationem in subiecto, ex quo dependeat, & naturali consecutione resultet posito in rerum natura termino, siue re naturalem ordinem ad eam habente, quæ relatione refertur; exempli gratia, albedo niuis causa est, ex qua naturali sequela resultat in niue relatio similitudinis ad albedinem lactis, posita siue existente lactis albedine cum suo subiecto. Hæc vero relationis causâ communiter appellat fundamentum: Nam sicut ex eo nascitur, ita proximè in eo recipitur relatio, & eo durante manet, ac transiente deficit. Non est ita

omnino per se sufficiens hoc fundamentum, ut in re constituatur relatio: sed quædam in singulis relatiuorum modis conditiones sunt apprimè necessariae, ut in similitudine conuenientia, siue vnitas extremorum formalis & specifica: in æqualitate vnitas, i. nō excessus secundum quantitatem: in paternitate & filiatione generatio & natiuitas: quas condiciones improprie satis quidam appellant rationes fundandi; cum nullam videantur habere causalitatem, qualem importat ratio, nisi fortè generatio & natiuitas respectu paternitatis & filiationis, non in facto esse, sed tantum in fieri. Propter quod fundamenta nuncupantur à D. Th. sup. q. 28. a. 4.

Secundo obseruandum est ex D. Th. 1. d. 31. q. 1. ar. 7. de æqualitate dupliciter nos loqui posse. Vno modo quo ad unitatem quantitatis, quæ causa est æqualitatis, (scilicet ut conditio causæ) & sic ratio eius consistit in priuatione, sicut & ratio unitatis. Quod expresse docet Arist. 10. Metaph. tex. 19. dicens, Est itaque æquale, quod neque magnum, neque paruum, & aptum natum est magnum, & paruum esse, & opponitur ambobus, ut negatio priuatiua. Si verò consideretur æqualitas quantum ad relationem: sic æqualitas in creaturis aliquid realiter ponit in utroque extremorum, sed in diuinis personis nihil, nisi secundum rationem. Quod idem dicendum videtur de similitudine & identitate; horum enim omnium fundamenta necessariò postulant unitatem, ut ait Philosophus in 5. Metaph. in cap. de ad aliquid. Hæc enim (inquit) secundum vnum dicuntur omnia: eadem namque, quorum est vna substantia: Similia verò, quorum qualitas est vna: æqualia verò, quorum quantitas est vna. Ad cuius textus intelligentiam sciendum est, substantiam dupliciter sumi posse. Vno modo strictè & proprie, prout dicit ens per se, distinctum contra ens in alio, ut in subiecto. Alio modo latè & minus proprie sumitur substantia, pro essentia cuiuscunque rei, ut ait S. D. in 1. diff. 25. q. vnica, a. 1. ad 7. & alibi sæpe. Nomen etiam quantitatis dicitur proprie de quantitate molis, siue dimensiua: minus verò proprie de quantitate virtutis: quæ multiplex est, ut hic aduertit S. D. ad 1. & in 1. diff. 19. q. 3. a. 1. & alibi.

Denique nomen qualitatis quatuor modis dicitur, ut ait Philos. in 5. Metaph. c. de qual. Ex quibus duo sunt præcipui: primus quo sumitur quale pro differentia substantiæ: secundus, quo passionibus substantiarum vsu comuni dicuntur qualitates, ut calor & frigiditas, albedo & nigredo, grauitas & leuitas, & quæcunque talia, secundum quæ dicuntur permutari corpora, & virtus, & vitium, & bonum, & malum, quæ passionibus quædam sunt, ut ibidem ait Philosophus. Cum autem prædicta tria latè sumpta cuilibet enti conueniant (habet enim qualibet res essentiam, virtutem, & differentiam) sequitur etiâ in quolibet ente alicui alteri cõparato posse reperiri tres supradictas relationes, videlicet identitatem, æqualitatem & similitudinem: quæ tamen non erunt transcendentes, ut affirmat Rada, sed in ad aliquid prædicamento conclusæ. Non enim consequuntur hæ relationes ad rationem entis, quatenus ens, sed quatenus tale ens contentum in tali specie, puta hominis, vel albi, aut bicubiti.

Cum autem in diuinis triplex consideretur quantitas virtutis, ut ait hic ad 1. S. D. & in 1. diff. 19. quest. 3. a. 1. scilicet secundum naturæ complementum, quæ est magnitudo: secundum perfectionem ipsius esse, quæ est æternitas: & secundum

Rada diff. reijciunt.

dup.

dum perfectionem ad opus, quæ est potentia A
operatiua, ut ibi declarat S. D. (quam doctrinam extendit Rada in dicta controu. a. 2.) sequitur in Deo triplex esse fundamentum æqualitatis, nimirum essentiam, æternitatem & potentiam.

Relationis velu due conditiones. Tertia notanda sunt diligenter duæ conditiones relationis realis ex D. Th. & Cai. circare-

Fundamenti cap primò referuntur. spons. ad 4. Prima verò est, ut fundamenta sint in extremis abinuicem distincta realiter. Cuius rationem affert D. Th. quoniam idem ad seipsum non refertur relatione reali. Ut autem hic aduertit Cai. fundamenta sunt, quæ primò referuntur; Nā esse æquale primò conuenit quāto, rei verò substrata, vel coniuncta non conuenit, nisi ratione quanti: sicut albedini primò conuenit disgregare, subiecto verò ratione albedinis. Vbi aduerte æqualitatem primò conuenire quanto, non tantum ut quo, siue ut ratio est & causa æqualitatis, sed etiam ut quod per se primò denominatur æquale; non minus enim æqualitas conuenit quantitativis sub abstractione Mathematica consideratis, quam eisdem sensibili materiæ concretis; diffinit enim Mathematicus triangulum esse figuram tres angulos habentem æquales duobus angulis re-

ctis; & multiplicem considerat inter lineas, superficies, & figuras; æqualitatem, ut patet in Euclide. Nec tamen dicimus omnia fundamenta referri ut quod; scimus enim in reatiuis secundis modi, quæ scilicet habent fundamentum in actione vel actiua potentia, hæc nunc dicta fundamenta non referri, nisi ut rationes sunt siue causæ referendi; non enim potentia generatiua Petri, aut eius actio qua generat Paulum, refertur relatione paternitatis ad Paulum, aut ad aliquid existens in Paulo, tanquam pater ad filium: sicut linea refertur ad lineam, & figura ad figuram relatione æqualitatis, & primò denominatur æqualis: & similiter albedo refertur ad albedinem relatione similitudinis, & primò dicitur similis: Itaque fundamenta sunt, quæ primò referuntur, saltem ut rationes referendi, ac proinde non erit inter ea, nec inter extrema, quorum sunt fundamenta, relatio realis, nisi fuerint distincta realiter.

Dist. tur. Ex quo sequitur Turrian. & Zumel. contra mentem A. D. concessisse Scoto vnam numero albedinem quibus subiectis (si fieri possit) inhaerentem, causam esse sufficientem realis inter ea similitudinis relationis. Ratio verò quam affert Torres est leuissima; ait enim futura tunc diuersa alba, perinde ac si haberent diuersas albedines: at si diuersas haberent, vtriusque similitudo esset realis; ergo in data hypothesi est realis. Resp. enim futura tunc duo alba tantum adiectiuè, & ideo non æquivaleret prorsus vnica albedo duabus: Nam cum fundamenta sint, quæ primò referuntur, & vnus ad seipsum non sit relatio realis, non erit vnus albedinis existentis in vno subiecto ad seipsam alteri etiam inhaerentem subiecto realis relatio: quāvis hoc ipso, quod inhaeret vtrique, denominaret vtrumque album & esset duo alba adiectiuè.

Falsq. obiectio diluitur. Nec obstat id, quod obijcit Valsq. relationes secundi generis fundari in vna & eadem actione, ut relationes paternitatis & filiationis in eadem generatione, & non in potentia ad actum redacta. Nam etsi ratio, siue conditio fundamenti huiusmodi relationis sit actio, proprium tamen earum fundamentum est potentia, cum relictā dispositione vel habitu, quan-

do post actionem denominatur subiectum relatiuè, ut contingit in subiectis paternitatis & filiationis: secus autem cum nulla relinquatur denominatio, ut inter mouens & motum; nam cessante motu definit esse relatio mouentis ad mobile, ut actu motum: & vniuersaliter actione cessante definit esse relatio agentis ad passum. Ut enim ait Philof. 2. Physic. tex. 37. & 5. Metaph. in cap. de causa in fine. Agentia singularia simul sunt, & non sunt cum his, quorum sunt causæ, ut hic edificator cum hoc edificio. Videntur est S. Thom. in 1. dist. 8. quæst. 1. a. 5.

Sed præterea falsum est relationes patris & filij in vna patris generatione fundari. Nā, ut superius ostendimus q. 25. a. 1. actio est in agente realiter à passione, quæ recipitur in patiente distincta: atque ideo sunt duæ rationes distinctæ realiter, siue conditiones in duobus dictarum relationum fundamentis. Quæ verò Zum. aduersus hanc partem obijcit argumenta, diluentur inferius.

ALTERA conditio est, ut relationis fundamentum non sit alia relatio. Cuius rationem affert S. D. quia sic relatio multiplicaretur in infinitum. Vnde (inquit) cum dicimus paternitatem opponi filiationi, oppositio non est relatio media inter paternitatem & filiationem. Hæc conditio, ut hic aduertit Caiet. non tollit realitatem à relationibus, sed earum distinctionem à fundamentis. Ut enim iam dictum est cum D. Th. oppositio paternitatis & filiationis non est relatio media, sed idem est quod paternitas & filiatio, quæ seipsis opponuntur relatiuè, sicut & quælibet alia correlatiua.

Ad cuius evidentiam aduerte primò duplices in relationibus, puta paternitate & filiatione creata, posse fundari respectus. Sunt enim quidam in ipsis relationibus intime clausi, ut oppositio & distinctio siue diuersitas paternitatis & filiationis, à quibus non sunt hæ relationes etiam per primam operationem intellectus separabiles; Nam de ratione relationum adinuicè relatarum est oppositio, quæ distinctionem intime claudit. Et de his respectibus videntur hic loqui D. Thom. & Cai. quamuis enim reales sint, non tamen realiter distinguuntur à relationibus, quæ secundum suas rationes eos intrinsecè claudunt: Paternitas enim seipsa opponitur filiationi, & ab ea distinguitur, & e contra; alioquin procederetur in infinitum: ut exempli gratia, si paternitas opponeretur filiationi per superadditam realem relationem, & oppositio paternitatis distingueretur realiter ab oppositione filiationis per aliam superadditam relationem, quæ esset distinctio: oporteret etiam distinctionem opponi distinctioni alterius extremi per aliam superadditam relationem, cuius oppositionis extrema distingueretur realiter per aliam superadditam relationem, & sic in infinitum. Quidam alij sunt respectus, qui præexistentibus accidunt relationibus, & ab eis diuersos habent terminos, ut similitudo vnus paternitatis ad aliam; de quibus eadem est ratio, ut ex dicendis apparabit.

Secundò aduerte fundamentum omne relationis respicere subiectum, quod relatiuè denominatur & refertur, & relationem velut effectum ex eo promanantem & in eo receptum: Relatio verò etiam realis, ut relatio realis est, id est, prout dicitur ad reale, nec respicit subiectum in quo est, nec vim habet productiuam, & multo minus alterius entitatis receptiuam;

Ee 3

respe-

Duplex respectus potest in relatione fundari.

Ratio diuersa relationis, & fundamenti.

respectus enim vt sic etiam realis importatus, A
exempli gratia nomine paternitatis formaliter
sumptæ, hoc ipsum quod est, ad alterum est,
videlicet correlatiuum, qui est filiatio, vt cor-
relatiuum est formaliter. Vis autem producti-
ua productum respicit vt effectum: receptiua
verò receptibile respicit, sicut potentia pro-
prium actum, quæ secundum se conuenire re-
lationi nullo modo possunt; cum ex omnibus
entibus ad predicamenta redactis relatio sit vl-
timum adueniens substantiæ, vt alibi docet S.
D. Non esset autem ultimum relatio ex sui ra-
tione formali, si ex relatione reali pullularet al-
lia relatio, & reciperetur in ea; oportet enim
id omni relationi conuenire, quod rationem B
formalem relationis comitatur.

Ex his sequitur primò, nò solum respectus præ-
dictos in relationibus intimè clausos non esse
realiter ab ipsis relationibus distinctos, sed nec
etiam eos respectus, qui sunt ad alios terminos,
& præexistentibus accidunt relationibus, vt
respectus similitudinis vnus paternitatis ad al-
liam: cuius oppositum absque sufficienti ratio-
ne docet Suar. *disp. Metaph. 47. sectione 11. nu. 5.*
Et sequentibus, cuius argumentis satisfiet infe-
rius.

Sequitur secundò oppositionem in ratione re-
lationis realis inclusam esse realem, vt hic af-
firmat Cai. quod tamen negat Mol. quem se-
quitur quidam modernus Thomista; nullum
enim ens reale claudit in sui ratione ens ratio-
nis in recto, vel tanquam genus, aut commune
prædicatum, cuius sit ens reale pars subiectiua.
Constat autem oppositionem de mutuo relati-
uo respectu, veluti genus, aut generis instar
prædicati, vt patet ex Arist. in *post. prædicament. ca-
pite de oppositis*. Et cõfirmatur hæc veritas, quo-
niam sola realis oppositio realem efficit distin-
ctionem relatiuam; omnis enim distinctio fit
per extremorum oppositionem, & qualis est
oppositio, talis est eorum distinctio. Quamob-
rem SS. Patres, Concilia & Scholastici doctores
affirmantes solam oppositionem relatiuam in
diuinis distinguere, de reali, non verò secun-
dum rationem tantum oppositione sunt intel-
ligendi. Et non leuem existimo lapsum contra
fidei veritatem, solam confiteri rationis oppo-
sitionem inter diuinas relationes & realem ne-
gare. Hoc enim dicendi modo Sabellianus er-
ror, non occultè solum & tacitè, sed palam &
ore pleno reuocatur ab inferis.

Quartò Sciendum est ex Capr. in dicta *dist. 31.*
ad argumenta Aur. contra secundam partem tertiæ
concl. quatuor esse modos relationis rationis.
Quedam enim est (inquit Capr.) cuius nullum ex-
tremum aut fundamentum est actu in rerum natu-
ra: Quedam verò cuius extrema sunt actu in
rerum natura, sed non realiter distincta: Que-
dam verò cuius extrema sunt realiter distin-
cta, sed non possunt fundare relationem rea-
lem: Quedam denique cuius extrema possunt fun-
dare relationem realem, sed non adinuicem: Exem-
plum primum, vt prioritas præteritorum ad futura: Exem-
plum secundum, vt identitas sortis ad se: Exemplum
tertium, vt oppositio quæ est inter duas relationes: Exem-
plum quartum, vt relatio scibilis ad scientiam. Hæc
ibi Capr. Vbi aduerte, non esse mentem Capr.
oppositionem omnem relationum esse relatio-
nem rationis, sed eam tantum cuius fundamen-
ta non sunt realiter distincta, vt patet in simi-
litudine & æqualitate diuinarum personarum, & eã
quæ aliã supponit oppositionem, & non est inter
eandem extrema, aut eiusdem rationis est cum re-

latione, quæ supponitur vt eius fundamentum,
vt duarum similitudinum similitudo. De mo-
dis relationum rationis nonnihil diximus supra
q. 13. a. 7. legendus est D. Th. de pot. *q. 7. a. 11.*

Quare noua est phantasia Turriani in 3. parte
comm. & Mol. *disp. 1.* dicentium, quoties adest
fundamentum & ratio fundandi relationem ra-
tionis, illam esse simpliciter & formaliter in ob-
iecto, seclusa alia operatione intellectus, non
autè eas quæ pèdènt ab operatione intellectus
tanquam à ratione fundandi: vt pendent illæ,
quæ secundæ intentiones vocantur. Ad prioris
generis relationes dicunt pertinere diuinarum
personarum æqualitatem & similitudinem. Sed
hæc vana sunt omni prorsus soliditate destitu-
ta. Nam vt diuinæ personæ verè sint & propriè
dicantur æquales ac similes, sufficit vnitas essen-
tiæ & personarum distinctio, vt paulò post di-
cemus cum Cai. Et præterea implicat relatio-
nem rationis esse sine actu rationis.

Quintò considerandum est æqualitatis diuinæ
fundamentum esse vnitatis essentiae, siue essen-
tiam vt maximè vnā, atque ideo iuxta prædi-
cta diuinarum personarum æqualitas nò potest
esse relatio realis.

Ex quo sequitur falsam esse eorum opinionem,
qui dicunt relationes Paternitatis & filiationis
in essentia vel in actu essentiali intellectus ha-
bere fundamentum: sicut enim non posset realis
inter eas esse distinctio. Fundatur igitur Pater-
nitas in actu notionali, qui est dicere siue in-
telligere exprimèdo, vel generare; Filiatio ve-
rò in ipso generari siue dici vel nasci; Nam et si
actus prædicti sint verè & realiter relationes,
sunt tamen verè & realiter actus, & ad modum
actus concipiuntur; & quamuis, vbi fundamen-
ta relationum aliter distinguuntur, quàm rela-
tiuè, distinctæ relationes requirant fundamen-
ta prius, & aliter distincta, quàm per relationes;
vbi tamen fundamenta relationum non sunt ali-
ud à relationibus, nec distinguuntur nisi re-
latiue, non oportet fundamenta prius natura
distingui, quàm relationes distinguantur, sed
relationes distinguunt sua fundamenta, vt ait
D. Capr. in *ca. finem q. prædictæ* ex D. Th. de pot. *q. 8. a. 3. ad 12.* & supra *q. 40. a. 2. ad 4.* itaque dis-
tinctio generationis, & natiuitatis per eas ipsas
fit relationes, quarum sunt fundamenta.

Sed præterea dici potest relationes distinguen-
tes generationem & natiuitatem idem esse rea-
liter quod paternitas & filiatio, sed ab eis ratio-
ne distinguuntur; & prius esse easdè relationes, qua-
tenus concipiuntur vt distinguentes origines,
quàm vt intelliguntur sub ratione paternitatis
& filiationis; vt enim distinguunt origines siue
actus, sunt formaliter ordines inter ipsos actus,
qui sunt generatio & natiuitas, nec aliquo spe-
ciali gaudent nomine, sicut habent speciale no-
men, cum considerantur vt tales relationes in
dictis actibus fundata, quæ sunt paternitas & fi-
liatio, quibus Pater & filius distinguuntur ab-
inuicem; Quamuis igitur sint idem secundum
rem paternitas & ordo generationis ad natiui-
tatem, & similiter filiatio sit eadem cum ordi-
ne natiuitatis ad generationem, prius tamen
modo nostro intelligendi concipiuntur hæ re-
lationes, vt ordines originum eas distinguen-
tes, quàm sub ratione paternitatis & filiationis:
Cum itaque dicit S. D. & post eum Capr. &
Caiet. Diuinas relationes secum ferre sua fun-
damenta & eorum distinctionem, intelligen-
dum est de relationibus diuinis secundum
rem; quod autem modo dicimus, accipiendum
est

Suar. *q. di-
st. 47. reijci-
tur.*

Molina *q. 1.
pin. reijci-
tur.*

Relatio-
nis qua
tenor modi
ex Capr.

Turriani
& Molina
opi. reijci-
tur.

Fundamen-
tum æquali-
tatis diuinæ.

Fundamen-
ta paterni-
tatis, & fili-
ationis diui-
næ.

Diffini-
tio B.
Th. Explicat.

est quoad easdem relationes sub diuersa ratione conceptas.

Defect. Zumel. Val. & Molina. Et ex his patet primò lapsus Zumel. dicentis prædictas relationes fundari in actu essentiali intellectus, qui vnus est in patre & filio.

Secundò Val. Mol. & alios non plenè satisfecisse propositæ difficultati, de fundamento diuinarum relationum.

Aequalitas in diuinis dupliciter. Postremò obseruandum est cum Cai. æqualitatem in diuinis dupliciter sumi. Vno modo formaliter, id est, vt relatio est: & sic relatio rationis est, nec habet esse, nisi per opus intellectus. Alio modo fundamentaliter quo ad ea, quæ necessariò præexiguntur in diuinis, vt concipiatur in eis relatio æqualitatis, hæc verò sunt vnitas essentialis, & distinctio personarum: & secundum hanc rationem æqualitas realiter est in diuinis ante omne opus intellectus, sicut in eis vna est essentia, & personæ distinctæ: quemadmodum etiam nullo intellectu considerante patet est idem sibi ipsi realiter, cum tamen relatio identitatis non sit realis sed rationis. Æqualitas autem hæc fundamentalis, cum essentiam & eius vnitatem includat, perfectio simpliciter est, non ratione vnitatis formaliter, quæ negatio est diuisionis, sed ratione essentialis: sicut vnum ratione entitatis potest esse perfectio simpliciter, non autem ratione vnitatis formaliter, id est ratione indiuisiōis, quæ negatio est. Æqualitas autem formaliter, cum sit relatio & ens rationis, nullam potest dicere perfectionem.

Quod sint rationes, & qualitas in diuinis. Torresin 4. parte Comm. recenset numerum relationum æqualitatis & similitudinis, vsque ad viginti secundum Scotum, secundum nos verò vsque ad octo.

Conclusio nos, deducit & probat. PRIMA CONCL. Vt sit realis relatio, necesse est fundamenta distinguere realiter, & vt eadem non sint rationes.

SECUNDA CONCL. Oppositio relationis realis est realis relatio, quamuis non sit realiter ab ea distincta.

TERCIA CONCL. Nulla potest esse relatio rationis absq; opere intellectus, nisi fundamentaliter.

QUARTA CONCL. Æqualitas similitudo & identitas diuinarum personarum, non est relatio realis ob eam causam, quia non habet fundamenta distincta realiter.

CONTRA primam concl. sunt argumenta relata & soluta à Capr. in dicta distinct. & Cai. & alijs Super hoc a. Argumenta verò Suar. contra secundam partem eiusdem concl. facilem habet solutionem.

Obi. contr. 2. concl. CONTRA secundam concl. argumentatur Mol. Relatio patris ad filium est inæqualis comparisonis; relatio verò oppositionis quæ inter vtramque personam cernitur, est æqualis comparisonis, eo quòd oppositum relatiuo opposito relatiue sit oppositum: At relationes æquales & inæquales comparisonis non possunt esse eiusdem speciei, nedum eadem prorsus relatio; ergo. Resp. minorem esse falsam in ijs relationibus, quarum vna intrinsecè clauditur in altera, vt in proposito. Nam, vt ante diximus, relatio oppositionis intrinsecè clauditur in ratione paternitatis & filiationis, & omnis relationis, vt commune superius in inferioribus partibus subiectiuis: sicut animal in homine & leone. Secundò dico relationes illas distinguere formaliter, sed quandoque esse idem realiter.

CONTRA tertiam concl. agit motiua quadam friuola Turrianus, quibus tantum probat

esse posse relationem rationis fundamentaliter absque opere intellectus.

CONTRA quartam conclus. sunt argumenta Scoti & Aureoli apud Capr. ab eo soluta, ex quibus præcipua referuntur hic & soluantur à Cai. & alijs. Eadem argumenta frustra profert Rada. Contra eandem concl. quoad secundam eius partem continentem causam propter quam non sit æqualitas relatio realis, argumentatur Zumel. Primò. Fundamentum relationis verbi in nobis est actio intellectus, qua producit; igitur in Deo fundamentum relationis verbi est actio intellectus paterni; sed actio intellectus in Deo reipsa est eadem cum actione intelligendi essentiali in omnibus personis; ergo & relatio realis habet idem fundamentum secundum rem. Declaratur & confirmatur hoc. Quoniam relationes originis sunt reales in diuinis, & tamen fundamentum earum non est distinctum ex natura rei in extremis; quia illud est essentia seu potentia generandi; ergo. Resp. falsum esse antec. Nam proximum fundamentum relationis verbi ad dicentem in nobis est ipsum verbum, quod in nobis non est relatio, sed qualitas absoluta. Secundo dico, actionem intellectus diuini, in qua fundatur relatio ad verbum, esse notionalem modo superius expresso, & potentiam generandi non esse essentialem, sed propriam personæ patris. Relatio verò verbi ad dicentem, siue filij ad patrem, fundatur in passiua generatione. Vnde ad confirm. negatur fundamenta relationum originis non esse distincta realiter, hæc enim sunt origines actiue & passiue, quæ distinguuntur realiter.

Sed hanc respons. sic arguit Zumel. Primò. Origines non sunt fundamenta, sed vt plurimū sunt rationes fundandi; ergo. Secundò Relationes illæ sunt subsistentes; ergo non indigent ratione fundandi eas præcedente. Tertiò. In Deo origines non distinguuntur realiter, nec inter se, nec ab essentia, nisi in relationibus quas connotant, quæ sunt illæ de quibus nunc querimus fundamentum. Vltimò. Vel origo fundat ratione absoluti, vel ratione respectiui: Non ratione respectiui; ergo ratione absoluti: Sed illud absolutum est idem in omnibus personis; ergo ex hoc sequeretur, quòd relationes omnes diuinæ sint relationes rationis, quod est contra fidem. Resp. ad primum nullam esse consequ. Deinde negatur antecedens in actionibus immanentibus, quæ simul durant cum relationibus ad eas consequentibus. Ad secundum negatur consequ. si loquamur formaliter, & secundum modum nostrum intelligendi in fundamentum habente. Diuina enim intelligimus ad modum rerum creaturarum: quamuis secundum se consideratæ diuinæ relationes nullo indigeant fundamento, vt sæpè docet S. D. sed ferant secum sua fundamenta. Ad tertium negatur relationes, quibus distinguuntur origines esse illas formaliter, quæ fundantur in eis; distinguuntur enim formaliter modo superius expresso, quamuis sint idem cum eis realiter. Ad vltimum dico origines fundare relationes ratione suæ integræ rationis, quæ dicit absolute in recto, & relationem in obliquo: ita vt absolutum sit ratio fundandi præcipua, relatio verò secundaria vel conditio necessaria.

CONTRA eandem partem argumētatur Rada. Actus notionales secundum rem, & secundum

dum proprias rationes formales sunt relationes à relationibus diuinis formaliter minime distinctæ. Ergo relationes non fundantur super actus notionales. Antec. probatur. Quia generatio à parte rei formaliter est paternitas. Conseq. verò probatur. Quia tunc in seipsis relationes fundarentur. Resp. falsum esse antec. vt ostendimus in q. proximè precedente a. 1. Ad probationem negatur antecedens.

Solut.

Obi. 3.

Solut.

Secundo. Actus ipsi notionales sunt relationes, quarum fundamentum sola essentia potest constitui, quæ ob sui infinitatē relationes originis oppositas fundare potest. Ergo relationes originis fundantur in ipsa essentia. Resp. falsū esse antec. formaliter loquendo. Quod si quæras fundamentum illius relationis quam in obliquo significat origo, dico esse actum ipsum non absolutē, sed vt est à persona, vel ad personam tali proprietate vt hypostatica forma constitutam; exempli gratia, generatio, quæ est origo, vt egrediens à persona Patris, includit ordinem originis ad natiuitatem; qui ordo fundatur in actu intelligendi Patris, non absolute, sed prout est talis personæ constitutæ tali proprietate vt hypostatica forma, quæ est paternitas. Similiter ordo, quem includit natiuitas ad generationem, fundatur in actu intelligendi, non absolute, sed prout est verbi productius, cuius constitutiua proprietates est filiationis, vt hypostatica forma; quæ tamen vt relatio fundatur in ipsa natiuitate, sicut paternitas vt relatio in generatione.

Deinde profert idem author alia quædam argumenta, quæ vel assumunt propositiones manifeste falsas in doctrina D. Th. vel eadem sunt cum argumentis Scoti, quibus plenè respondēt authores iam dicti.

Alia argumenta contra prædictas conclusiones, & præsertim vltimam, & eorum solutiones lege, si placet, apud expositores.

Argumenta pro sententia Dur. superius relata profert & soluit Capr.

ARTICVLVS SECVNDVS.

Virum persona procedens sit coeterna suo principio, vt filius patri.

221.
4. cons. c. 11.
Et pot. q. 2.
a. 3. cor. 2.
q. 3. art. 13.
Et opus. 3.
c. 41.

AD Secundum sic proceditur. Videtur, quod persona procedens non sit coeterna suo principio, vt filius patri. Arrius enim duodecim modos generationis assignat. Primus modus est iuxta fluxum lineæ à puncto. Vbi deest æqualitas simplicitatis. Secundus modus est iuxta emissionem radiorum à Sole. Vbi deest æqualitas natura. Tertius modus est iuxta characterem, seu impressionem à sigillo. Vbi deest co-substantialitas, & potentia efficiencia. Quartus modus est iuxta immersionem bene voluntatis à Deo. Vbi etiam deest co-substantialitas. Quintus modus est iuxta exitum accidentis à substantia. Sed accidenti deest subsistentia. Sextus modus est, iuxta abstractionem speciei à materia: sicut sensus accipit speciem à sensibili. Vbi deest æqualitas simplicitatis spiritualis. Septimus modus est, iuxta excitationem voluntatis à cogitatione. Quæ quidem excitatio temporalis est. Octauus modus est, iuxta transfigurationem, vt ex ære fit imago: quæ materialis est. Nonus modus est, motus à mouente, & hic etiam ponitur effectus & causa. Decimus modus est, iuxta eductionem specierum à genere. Qui non competit in diuinis: quia pater non predicatur de filio, sicut genus de specie. Vndecimus modus est, iuxta ideationem: vt arca exterior ab ea

A qua est in mente. Duodecimus modus est, iuxta nascentiam: vt homo est à patre. Vbi est prius, & posterius secundum tempus. Pater ergo, quod in omni modo quo aliquid est ex altero, deest æqualitas natura, aut æqualitas durationis. Si igitur filius est à patre, oportet dicere, vel eum esse minorem patre, aut posteriorem, aut vtrumque.

2. Præter. Omne quod est ex altero, habet principium: sed nullum æternum habet principium. Ergo filius non est æternus, neg. Spiritus sanctus.

3. Præter. Omne quod corrumpitur, desinit esse. Ergo omne quod generatur, incipit esse. Ad hoc enim generatur, vt sit. Sed filius est genitus à patre. Ergo incipit esse, & non est coeternus patri.

4. Præter. Si filius genitus est à patre, aut semper generatur, aut est dare aliquid instans sue generationis. Si semper generatur (dum autem aliquid est in generari, est imperfectum: sicut patet in successivis, quæ sunt semper in fieri, vt tempus & motus) sequitur quod filius semper sit imperfectus. Quod est inconueniens. Est ergo dare aliquid instans generationis filij. Ante illud ergo instans filius non erat.

Sed contra est, quod Athanasius dicit, * quod totæ tres personæ coeternæ sibi sunt. * in suo summo volo fidei.

Respondeo dicendum, quod necesse est dicere filium esse coeternum patri.

Ad cuius evidentiam considerandum est, quod aliquid ex principio existens posterius esse suo principio, potest contingere ex duobus. Vno modo ex parte agentis: alio modo ex parte actionis. Ex parte agentis quidem, aliter in agentibus voluntariis, aliter in agentibus naturalibus. In agentibus quidem voluntariis, propter electionem temporis. Sicut enim agentis voluntarij potestate est eligere formam quam effectui conferat, vt supra dictum est: ita in eius potestate est eligere tempus in quo effectum producat.

In agentibus autem naturalibus hoc contingit, quia agens aliquid non à principio habet perfectionem virtutis naturalis ad agendum, sed ei aduenit post aliquod tempus, sicut homo non à principio generare potest. Ex parte autem actionis impeditur ne id quod est à principio, simul sit cum suo principio, propter hoc quod actio est successiva. Vnde dato quod aliquod agens tali actione agere inciperet statim cum est, non statim in eodem instanti esset effectus, sed in instanti ad quod terminatur actio. Manifestum est autem secundum præmissa, quod pater non generat filium voluntate, sed natura. Et iterum quod natura patris ab æterno perfecta fuit. Et iterum quod actio, qua pater producit filium, non est successiva: quia sic filius Dei successivè generatus esset, & eius generatio materialis, & cum motu esset, quod est impossibile. Relinquitur ergo quod filius fuit quandocumque fuit pater. Et sic filius est coeternus patri, & similiter Spiritus sanctus vtrique.

Ad Primum ergo dicendum, quod sicut Aug. * dicit Ser. 38. p. in lib. de Verbis Domini, nullus modus processionis aliter, tota, 10. cuius creatura perfectè representat diuinam generationem. Vnde oportet ex multis modis colligere similitudinem: vt quod deest ex vno, aliquantulum suppleatur ex altero. Et propter hoc dicitur in Synodo Ephesina. Coexistere semper coeternum patri filium splendor tibi denunciet. Impossibilitatem natiuitatis ostendet verbum, co-substantialitatem filij nomen insinuet. Inter omnia tamen expressius representat processionem verbi ab intellectu. Quod quidem non est posterius eo à quo procedit: nisi sit talis intellectus qui exeat de potentia in actum. Quod in Deo dici non potest.

Ad Secundum dicendum, quod æternitas excludit principium durationis, sed non principium originis. Ad Tertium dicendum, quod omnis corruptio est mutatio quadam. Et ideo omne quod corrumpitur incipit non esse. & desinit esse. Sed generatio diu-